

**TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE O MESTRA
D'EDUCACIÓ INFANTIL**

Itinerari Artístic pel Municipi Turístic de Canet lo Roig

Nom de l'alumne: Arantxa Segarra Ferreres

Nom del tutor/a: Ester Ventura Chalmeta

Àrea de Coneixement: Didàctica de l'expressió plàstica

Curs Acadèmic: 2018 - 2019

Índex

Resum.....	Pàg.2
Abstract.....	Pàg.2
1. INTRODUCCIÓ.....	Pàg.3
2. MARC TEÒRIC.....	Pàg.4
2.1. Plantejament del tema.....	Pàg.7
2.2. Objectius.....	Pàg.8
2.3. Justificció de la Investigació.....	Pàg.8
3. MARC EMPIRIC.....	Pàg.9
3.1. Contextualització.....	Pàg.9
3.2. Metodologia.....	Pàg.9
3.3. Proposta Didàctica.....	Pàg.11
3.4. Avaluació.....	Pàg.19
4. CONCLUSIONS.....	Pàg.20
5. BIBLIOGRAFIA.....	Pàg.21
6. ANNEXOS.....	Pàg.22

Resum

Aquest treball final de grau (TFG) tracta de mostrar la importància i el valor educatiu que té treballar fora de l'aula, és a dir, en l'entorn o medi natural que els envolta, en l'educació infantil. D'aquesta forma, s'intenta fomentar les arts plàstiques i visuals mitjançant una proposta didàctica, basada en un itinerari artístic per les oliveres mil·lenàries de la població de Canet lo Roig. Durant tot l'itinerari artístic l'alumnat gaudeix d'un conjunt d'activitats artístiques i audiovisuals.

Paraules Clau

Medi natural, arts plàstiques i visuals, itinerari artístic, proposta didàctica, oliveres mil·lenàries

Abstract

This final degree work (TFG) tries to show the importance and educational value of having to work outside the classroom, that is, in the environment or environment that surrounds them, in the education of children. In this way, we try to foster the visual arts through a didactic proposal, based on an artistic itinerary for the millennial olive trees of the town of Canet lo Roig. Throughout the artistic itinerary, students enjoy a series of artistic and audiovisual activities.

Key Words

Natural medium, plastic and visual arts, artistic itinerary, didactic proposal, millenary olive trees.

1. INTRODUCCIÓ.

La proposta que vaig a presentar ha sorgit de la falta d'una ruta per les oliveres mil·lenàries de la població de Canet lo Roig adreçada per a nens i nenes. Com a veïna d'aquesta població i criada amb aquests exemplars monuments històrics, he volgut presentar la proposta didàctica basada en un itinerari artístic adreçat a nens i nenes de 4-5 anys (segon cicle d'Educació Infantil). En ella es pretén que els alumnes s'aproximen al voltant de les oliveres mil·lenàries que hi ha en aquesta població mitjançant l'educació artística.

Aquest treball de final de grau està proposat per treballar les arts plàstiques, visuals i audiovisuals fora de l'aula. L'etapa d'educació infantil és un moment d'experimentar, observar i apropar als nens i nenes al medi que els envolta. El millor aprenentatge per l'alumnat és un aprenentatge significatiu i vivencial.

L'educació artística és molt important per a la formació dels nens i nenes, a través d'ella es desenvolupen moltes competències. Els nens i nenes comencen a experimentar, observar, manipular i explorar a edats molt primerenques amb tots els objectes que tenen al seu voltant fent d'això un treball artístic. Com ens diu Arthur Efland (2002), a través de l'educació artística es potencien aspectes fonamentals propis de l'art: la imaginació, la creativitat i el llenguatge simbòlic.

En els dos primers cicles d'Educació Infantil es desenvolupa la sensibilitat, la creació i la socialització, basant-se en un aprenentatge lúdic i vinculat a les arts artístiques introduint les nocions bàsiques de les seues tècniques. En aquests cicles és recomana fomentar les diferents pràctiques artístiques que són la dansa, les arts visuals, la música, el teatre i la literatura, associat amb altres camps de coneixement. En aquest nivell, el joc i l'experimentació amb distints estímuls sensorials, el color, el so, el moviment, afavoreixen la sensibilitat del nen/a, la seua expressió creativa i les seues capacitats simbòliques, per mitjà de la representació gràfica de la seua percepció del món. El desenvolupament de l'expressió simbòlica s'enriqueix des de l'experiència estètica que li produeix el seu contacte amb diferents ambients d'aprenentatge.

És molt important que des de l'escola es donen els mitjans i materials necessàries per a potenciar està expressió artística. Per això hem de deixar que desenrotllen la seua creativitat, així els nens podran experimentar d'alguna forma la seua llibertat. També és molt important que els nens/es tinguin una visió crítica, pensen, construïsquen coses pròpies, que siguin lliures i que tinguin més autonomia, característiques molt importants en tots els àmbits de la vida diària i això els ajudara més a créixer personalment.

Actualment la nostra societat està vivint i experimentat molts canvis, i un dels més importants són l'aparició de les noves tecnologies, que estan provocant canvis a un ritme accelerat en tots els

àmbits de la vida. En l'àmbit educatiu, cada vegada són més les aules que incorporen aquests recursos i compten amb mestres preparats per a dur a terme una metodologia que utilitza les TIC (Tecnologies de la informació i la comunicació). Els nens/es comencen abans a utilitzar-los amb les famílies i, a més a més, crec que el seu ús a l'escola aporta facilitats i millores en l'aprenentatge si se saben utilitzar de forma adequada.

Ara per ara, pot ser que el seu ús estiga un poc més desenvolupat però pense que encara queda molta feina per incloure completament les TIC en els processos d'ensenyament-aprenentatge de cadascuna de les assignatures del currículum. Els mestres que fa anys que es dediquen a la docència no disposen d'aquests recursos tecnològics i haurien de renovar-se i continuar la seua formació ampliant els seus coneixements amb els nous que van sorgint, com és el cas de les noves tecnologies.

2. MARC TEÒRIC.

A continuació es realitzarà una recerca sobre els aspectes fonamentals a tractar per a portar a cap una proposta didàctica adequada. S'abastarà des de diversos punts de vista, posant en èmfasis diverses perspectives educatives. Aportant opinions de diferents autors i observant l'impacte positiu que hi ha en treballar fora de l'aula, és a dir, realitzant activitats al medi natural.

Concretament ens centrarem en l'entorn de les activitats plàstiques en el medi natural, a través, d'un itinerari artístic de les oliveres mil·lenàries que hi ha pel terme municipal de Canet lo Roig, on existeixen oliveres que amb el pas del temps s'han convertit en arbres monumentals d'una bellesa excepcional i una antiguitat de més de deu mil anys.

Cada vegada en les aules està costant més que els nens prenguen atenció a les explicacions teòriques, per això, amb aquesta proposta didàctica es pretén donar a conèixer un recurs molt divertit mitjançant el qual els nens/es interactuen i experimenten amb les arts plàstiques i visuals en el medi natural.

L'art és l'acte o la facultat mitjançant la qual l'ésser humà imita o expressa allò que és material o immaterial, fent ús de la matèria, la imatge, el so o l'expressió corporal, incitant la imaginació dels altres. L'art no és sol una manualitat o un dibuix, és una forma d'expressar-se, d'analitzar i de veure el món (Acaso, 2009).

L'educació artística en la infància és un dels recursos fonamentals per a l'aprenentatge. A través d'ella els més petits, especialment els que encara no poden expressar-se a través del llenguatge verbal, són capaços de comunicar-se, d'expressar les seues emocions, les seves preocupacions i d'alliberar els seus sentiments, ja que l'art treballa els diferents llenguatges comunicatius. En els

dos primers cicles d'Educació Infantil es desenvolupa la sensibilitat, la creació i la socialització, basant-se en un aprenentatge lúdic i vinculat a les arts plàstiques i visuals. En aquests cicles es recomana fomentar les diferents pràctiques artístiques que són la dansa, les arts visuals, la música, el teatre i la literatura, associat amb altres camps de coneixement. En aquests nivells, el joc, l'experimentació amb distints estímuls sensorials, el color, el so, el moviment afavoreixen la sensibilitat del nen/a, la seua expressió creativa i les seues capacitats simbòliques, per mitjà de la representació gràfica de la seua percepció del món. El desenvolupament de l'expressió simbòlica s'enriqueix des de l'experiència estètica que li produeix el seu contacte amb diferents ambients d'aprenentatge.

En els últims anys, cada vegada es realitzen més activitats al medi natural. Segons Lidia Tejada (2009), les sortides a l'entorn tenen un paper molt important com a recurs en l'Educació Infantil per diferents motius:

- **Pel seu paper motivador:** el docent part de la informació dels coneixements previs dels alumnes i així planifica sortides d'interés per a ells i elles amb l'objectiu que els nens relacionen les seues experiències anteriors i així es donarà un aprenentatge significatiu.
- **Per col·laborar en l'aprenentatge constructivista:** els nens des que neixen estan en contínua construcció de nocions sobre el món que els envolta. L'aprenentatge constructivista és un procés actiu que realitzen els nens i nenes que implica les seues actuacions sobre la realitat, la seua motivació, i l'elaboració d'interpretacions i significats progressivament ajustats als aspectes del mitjà o de si mateix que volen conèixer.
- **Per aplicar una metodologia activa:** el docent ha d'ajudar els nens en les formes de treball perquè aquests s'animen i sàpiguen treballar tant individualment com col·lectivament i perquè tinguen un rol actiu en el procés d'aprenentatge.
- **Per unir el joc amb l'aprenentatge:** El mestre proposa experiències actives, en estreta relació amb els coneixements previs dels alumnes/as i que satisfacen els seus interessos, i arribades al joc. És imprescindible destacar la importància del joc com l'activitat pròpia d'aquesta etapa (Frabboni, 1986). El joc és un instrument privilegiat per al desenvolupament de les capacitats que es pretenen que abast el nen/a, per les situacions en què es desenvolupa i que permeten al nen/a globalitzar, i per les possibilitats de participació i interacció que propícia, entre altres aspectes. S'evitarà d'aquesta manera la falsa dicotomia entre joc i treball escolar.

Per tot això, les sortides en Educació Infantil fora de l'aula i el contacte directe amb l'entorn es converteixen en recurs bàsic i primordial en aquesta etapa educativa... I perquè l'ensenyament/aprenentatge siga l'adequada és necessària una bona organització de les activitats, no només les que es desenvolupen dins de l'aula sinó molt especialment les que transcorren fora d'elles. (Lidia Tejada, 2009).

El sistema educatiu ve afavorint l'alfabetització digital introduint, cada dia, més canvis a les aules que fan de les TIC un instrument quotidià per a la fi educativa. Ús que hem de propulsar des de l'etapa d'Infantil. No obstant això, la introducció de les TIC a l'aula ha de venir acompanyada de formació per als docents, ja que comporta un canvi metodològic en la pràctica diària. És a dir, els docents hem de treballar molt per poder tindre una bona competència digital, per això cal estar formant-se permanentment per a mostrar-los als nostres alumnes una correcta utilització d'aquestes. Francesc Esteve, professor en el Departament de Pedagogia i Didàctica de la Universitat Jaume I, en el seu blog ens diu que la competència digital és una de les competències bàsiques per al segle XXI, entesa com les habilitats i coneixements bàsics en l'ús de les TIC per fer front als nous reptes de la societat actual.

D'altra banda, la població de Canet lo Roig, va ser declarat Municipi Turístic i segons al que es disposa en l'art.25 de la Llei 3/1998, s'identifica dins del supòsit de Destinació d'Atracció Turística pels seues atractius naturals, entre els quals destaquen les seves famoses Oliveres Mil·lenàries, que poden ser visitades (així ocorre efectivament durant tot l'any). Les rutes que recorren aquests monuments naturals han rebut un creixent interès, en primer lloc a causa de les diverses iniciatives municipals durant els últims anys per promoure les visites guiades de qualitat i, en bona mesura, arran del rodatge de la pel·lícula "El Olivo" (2016), de la directora Iciar Bollaín i el reconegut guionista britànic Paul Laverty, que es va declarar absolut admirador dels mil·lenaris arbres i de la cultura olivarera que els embolica. Tot això ha ajudat a situar Canet lo Roig en el mapa i fa que reba un abundant nombre de visitants en relació al nombre d'habitants censats en la localitat.

Per a entendre com aquestes oliveres mil·lenàries han anat sobrevivint al llarg dels anys, introduïrem a grans trets com és el seu origen i la seua història.

El cultiu de l'olivera prové de Mesopotàmia, també hi ha indicis de la seua extensió en les cultures fenícies, jueves, gregues i en general en tota l'àrea mediterrània. En la Bíblia es troben moltíssimes referències sobre el món de l'olivera i de l'oli d'oliva (*Gènesis cap.7: un colom va anunciar a Noé amb una fulla d'olivera en el seu bec la fi del diluvi*). En la cultura assíria també apareixen referències (*S'encén gràcies a l'arbre beneït de l'olivera, l'arbre que no és oriental ni occidental, l'oli del qual il·lumina gairebé sense tocar el foc: és la llum de la Llum*). D'altra banda, també la mitologia grega és rica en llegendes i esments a l'Olivera: L'olivera és símbol de pau i està consagrat a Zeus, el més poderós dels déus que va conèixer l'antiguitat clàssica. La deessa Atena ho va fer brollar de la Terra carregada de fruit i va ensenyar als atenesos a conrear-ho i extreure l'oli. El premi dels guanyadors dels Jocs d'Olimpia i Nemea era una corona trenada de branques d'olivera (Esteve, 2009).

Encara que, gràcies a la cultura romana, el cultiu de l'olivera, la indústria de l'oli i la seua comercialització van adquirir una expansió i importància extraordinària. Durant l'era romana, el comerç de l'oli obtingut de les oliveres d'Hispania es va estendre per tot el món romà occidental. L'oli era una estratègia dins de l'Imperi Romà, exercint l'administració un control cada vegada més exclusiu d'aquest producte. La Annona (població de Roma) i l'exèrcit del llimis europeu, eren els principals consumidors de l'oli hispà. La major part del comerç es realitzava des del port d'Hispalis i després les grans navilis de l'època els portaven fins al port d'Òstia, que va monopolitzar aquest comerç de forma permanent (Esteve, 2009). Llavors, l'agricultura va adquirir una importància extraordinària i amb ella el cultiu de l'olivera. Una part molt petita de la collita d'olives es guardava per a menjar-les i amb la major part es fabricaven tres classes d'olis: l'anomenat "de l'aigua" de qualitat superior, el de "l'almàssera" de qualitat mitjana i l'anomenat "bullit" molt menys estimat. (Esteve, 2009).

Per tant, podem veure la trajectòria històrica d'aquest emblema mediterrani que des dels romans fins a l'actualitat ha quedat vinculat a la nostra cultura.

Tal com s'ha dit al començament d'aquest punt, aquesta proposta es realitzara fora de l'aula, és a dir, en l'àmbit educatiu no formal. El terme Educació No Formal té els seus orígens en la "Conferència Internacional Sobre la Crisi Mundial de l'Educació". La conferència va ser celebrada en Williams-burg, Virginia (USA) en 1967.

L'educació no formal es dona en aquells contextos en els quals, existint una intencionalitat educativa i una planificació de les experiències d'ensenyament-aprenentatge, aquestes ocorren fora de l'àmbit de l'escolaritat obligatòria.

En aquests temps globalitzats l'educació no formal i l'educació permanent són factors que han d'estar en constant desenvolupament, evolucionant juntament amb tots els canvis per a sortir de l'estancament cultural, social i econòmic en el qual ens trobem.

2.1. Plantejament del tema.

Es planteja l'aprenentatge de l'educació artística en nens i nenes de 4-5 anys mitjançant una proposta didàctica basada en un itinerari artístic. Aquesta proposta és un recorregut participatiu i lúdic per les oliveres mil·lenàries de la població de Canet lo Roig, realitzant en cada una d'elles un conjunt d'activitats.

He escollit l'entorn de les oliveres mil·lenàries, perquè és un recurs molt adequat per treballar les arts plàstiques i visuals fora de l'aula en l'educació infantil. D'aquesta forma, es promou l'ensenyança de les arts plàstiques, visuals i audiovisuals en l'àmbit educatiu no formal, basada en

l'aprenentatge experiencial. Així, es canviara l'ensenyança de l'aula, pel descobriment de continguts a través de les vivències i el contacte físic amb el medi que ens envolta, comptant amb aquells elements que ens ofereix l'entorn.

2.2. Objectius.

Amb la proposta que es du a terme al llarg d'aquest treball, és pretén aconseguir una sèrie d'objectius.

- **Objectiu General.**

Dissenyar una proposta didàctica per al cicle d'educació infantil basada en les arts plàstiques, visuals i audiovisuals en el medi natural.

- **Objectius Específics.**

- Conèixer la importància de treballar fora de l'aula (Educació no formal).
- Aprendre les arts plàstiques i visuals de manera lúdica.
- Descobrir elements de l'entorn a partir de l'experimentació.
- Proposar un recorregut al medi natural.
- Conèixer el terme municipal turístic del nostre entorn.

2.3. Justificació de la investigació.

L'elecció de realitzar aquest itinerari artístic sobre les oliveres mil·lenàries és la vinculació personal que tinc amb aquesta població (Canet lo Roig) i l'interés personal per aprendre i familiaritzar-se des de ben petits en aquests fantàstics exemplars tan vinculats amb el nostre territori, com són les oliveres.

També per la falta d'una ruta dirigida per a un públic de menor edat com són els nens/es de 4-5 anys, ja que, des de fa molts d'anys estan realitzant durant tot l'any rutes dirigides per a un públic de major edat.

3. Marc Empíric.

3.1. Contextualització.

La proposta didàctica es du a terme a la població de Canet lo Roig, concretament ens endinsarem en els camps que rodegen aquesta població on trobarem les oliveres més velles i gegantines de la comarca. D'una manera més concreta l'itinerari estarà marcat per 5 punts, és a dir, cada activitat es realitzarà en un punt diferent de l'entorn del

poble, amb una distància mínima. La sortida serà de la Plaça Nova del poble, allí es presenta a la protagonista "Oliveta" que ens guiarà durant tota la ruta i es realitza una activitat per fer els grups, d'allí anem fins a l'ermita del poble on es realitzarà la primera activitat, continuen fins a arribar a la Font de la Fontanella, es realitza la segona activitat, després ens dirigim cap a L'Olivera de les 4 potes, realitzant la tercera activitat en aquest punt, continuem amb el recorregut i ens dirigim cap a la Font de la Canal on es fa la quarta activitat, seguim i anem arribant al poble i ens aturem a Les Moles, l'últim punt del recorregut i es realitza l'última activitat de l'itinerari.

He decidit realitzar aquest itinerari artístic per a nens/es de 4-5 anys, ja que pensem que amb aquesta edat els nens/es podran participar activament en cada una de les activitats que es presentaran. Al punt de trobada es formaran els diferents grups. El grup tindrà un nombre limitat de nens/es, cada grup estarà format per 5 integrants. Hi ha activitats que realitzaran conjuntament tot el grup i d'altres individualment.

3.2. Metodologia.

La metodologia que portaré a cap mentre realitzem aquesta proposta didàctica serà innovadora a través de l'aprenentatge experiencial. Els infants són els responsables del seu aprenentatge i no el docent. L'aprenentatge serà cooperatiu, l'important és el procés i no el resultat. L'objectiu és que els nens/es aprenguin a aprendre.

L'aprenentatge experiencial és un procés que permet a l'alumne construir el seu propi coneixement, reforça els seus valors i les seues habilitats mitjançant l'experiència personal. Aquesta metodologia el que pretén és la participació activa de l'alumnat, fet que fa motivar a l'alumnat. Uns dels precursors d'aquesta metodologia va ser Dewey (1859-1952). Dewey va declarar en 1896 que "l'escola és l'única forma de vida social que funciona de forma abstracta i en un mitjà controlat, que és directament experimental, i si la filosofia ha de convertir-se en una ciència experimental, la construcció d'una escola és el seu punt de partida" (Dewey, 1896a, pàg. 244). En 1894 li deia a la seua esposa: "Cada vegada tinc més present en la meua ment la imatge d'una escola; una escola el centre de la qual i origen siga algun tipus d'activitat veritablement

constructiva, en la qual la labor es desenvolupa sempre en dues adreces: d'una banda, la dimensió social d'aquesta activitat constructiva, i per una altra, el contacte amb la naturalesa que li proporciona la seua matèria primera".

Durant el transcurs de la proposta didàctica els nens/es treballaran en grup de manera cooperativa, sempre supervisats pel docent. Els grups podran ajudar-se entre si creant un ambient de companyonia, respecte i ajuda, fomentant així la participació, l'interés i la motivació. Vygotsky (1978), considerat el precursor del constructivisme social planteja que "l'aprenentatge no es considera una activitat individual, sinó més aviat social" (*Ibidem*, p.94). Dit d'una altra manera, li dóna molta importància a la interacció social. Segons Vygotsky (1978), l'alumnat aprén més eficaçment quan ho fa de manera cooperativa, ja que el mestre pel fet de ser expert en la seua disciplina fa el seu ensenyament com a expert en la matèria, la qual cosa per a l'alumne pot no ser significatiu per la forma en què l'expert veu el que està ensenyant. Per a Vygotsky, el coneixement és un procés d'interacció entre el subjecte i el mitjà, però el mitjà entés social i culturalment.

L'aprenentatge cooperatiu fomenta la interdependència positiva, la responsabilitat individual, la participació equitativa i la interacció amb el grup, buscant contínuament la seua motivació per a augmentar el temps que passen fent les seues tasques.

Per això m'he basat en aquesta metodologia innovadora tant pedagògicament com tecnològicament. La innovació és una prioritat, a través de la metodologia i l'aplicació de les últimes tecnologies, l'alumnat aprén a pensar per si mateix, aconseguint tenir un pensament crític i creatiu que els permet trobar sentit a què fan i estar més implicats. També és important crear un ambient emocionalment creatiu i segur per a l'alumnat.

La comunicació serà bidireccional i no unidireccional, on l'alumne aprén pel seu propi peu, i també ensenya a la resta de companys/es i al mateix mestre. Amb aquesta comunicació s'afavoreix el desenvolupament integral del nen, desenrotllen al màxim les seues possibilitats individuals. És necessari que es produïsquen aprenentatges significatius i que totes les propostes estén adaptades a les necessitats i interessos de tots els nens i nenes.

3.3. Proposta Didàctica.

En els voltants de la població de Canet lo Roig, podem trobar diverses rutes de les oliveres mil·lenàries (Figura 1). En aquesta proposta didàctica, es realitza la ruta (SL-CV-58). Es pot començar per qualsevol dels punts marcats, ja que estan ben senyalats, en aquest cas el punt de trobada i sortida es realitza des del centre del poble i l'acabament, també és en un punt de l'interior del poble, per facilitar la sortida i l'arribada als nens/es. El recorregut té 5,8 quilòmetres, sense cap dificultat per realitzar-la amb nens/es.

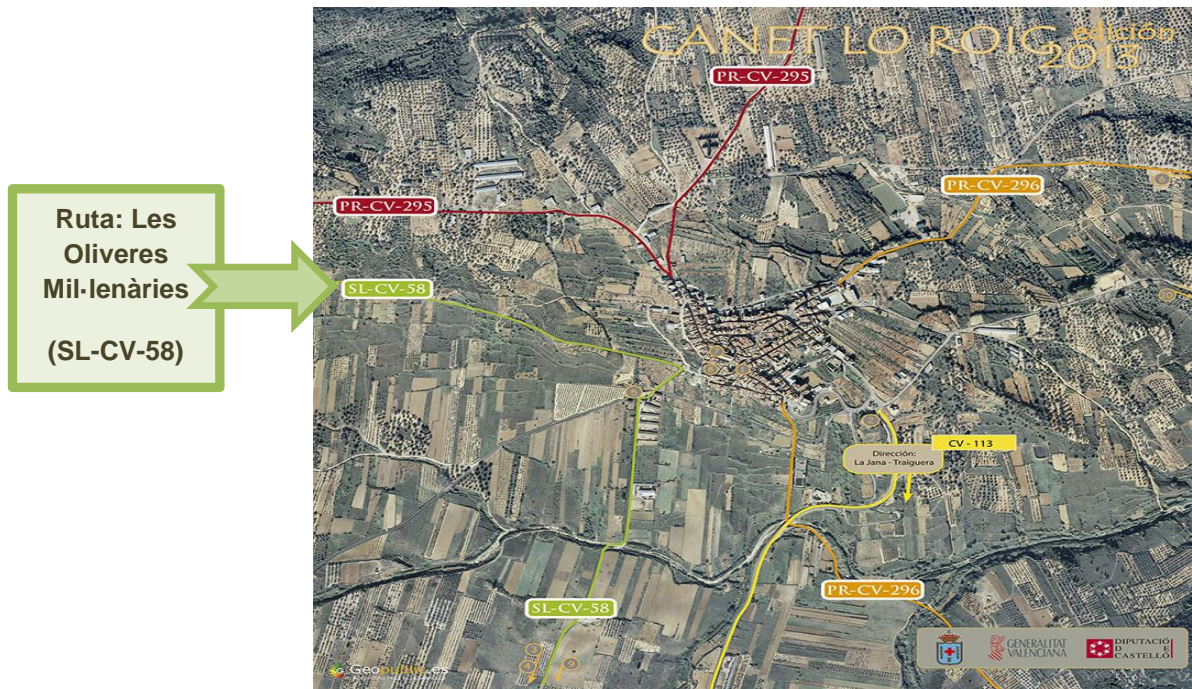

Figura 1: Mapa de les diferents rutes de les oliveres mil·lenàries de Canet lo Roig

L'itinerari artístic està estructurat en sis parts (Figura 2):

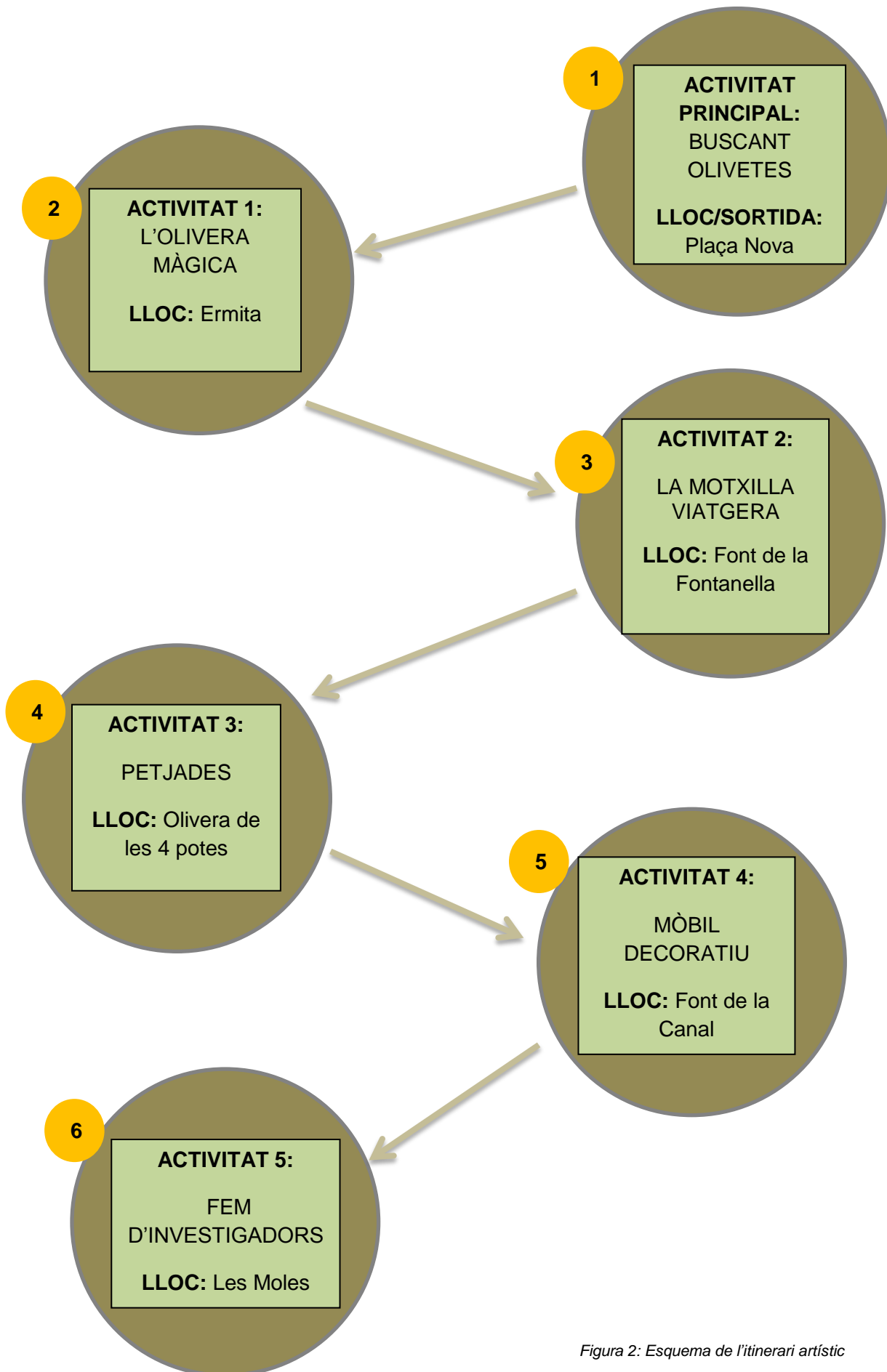

Figura 2: Esquema de l'itinerari artístic

A continuació es presenta com es desenrotllara l'itinerari, començat pel punt de trobada.

Punt de trobada: La sortida serà de la plaça Nova del poble (Figura 3. Punt 1), allí presentaré a la protagonista del recorregut "Oliveta", una motxilla en forma d'oliva que ens acompanyara durant tot l'itinerari artístic. Els nens/es acudiran al punt d'encontre amb els pares i amb les seues bicicletes, així el recorregut serà més divertit i podran realitzar-lo amb més rapidesa.

Figura 3. Punt 1: Plaça Nova Canet lo Roig

Primerament, abans de sortir de la Plaça Nova per iniciar l'itinerari, per formar els diferents grups és farà un joc anomenat "Buscant Olivetes".

ACTIVITAT 0	BUSCANT OLIVETES
Lloc	Plaça Nova (Canet lo Roig)
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Sac de collir olives. - Boles de paper pintades de color verd, blau, taronja i groc. - Llana.
Temporalització	10 minuts
Objectiu	L'objectiu d'aquesta activitat és formar els diferents grups per donar pas al començament de l'itinerari.
Desenvolupament	Mostre als nens/es un sac de collir olives, els hi pregunte: Què penseu que hi ha dins d'aquest sac? Done llibertat perquè cada nen/a s'imagine el que vulga.

Una vegada hem tret conclusions sobre el que hi ha dins del sac, els hi trac 4 boletes (oliva) d'un color (verd, blau, taronja i groc), llavors els explique en què consistira aquesta activitat. Dins del sac hi ha olives de diferents colors amb un colgant, cada un de vosaltres ha d'agafar una boleta, llavors cada nen/a agafara una, formant així els diferents grups.

Una vegada formats els grups donarem pas al començament de l'itinerari. Ens dirigim cap a l'Ermida Isabel Llombart de Canet lo Roig (Figura 4. Punt 2), un recurs paisatgístic molt agradable per poder realitzar activitats a l'aire lliure. Hi podem trobar uns enormes arbres on en els seus respectius troncs els nens/es amb les seves respectius tablets, hauran d'escanejar un codi QR. Els sortirà un vídeo on la protagonista "Oliveta" els explicara en què consistirà aquest itinerari artístic, fent una petita explicació del que són les oliveres.

Figura 4. Punt 2: Ermita Santa Isabel Llombart de Canet lo Roig.

Explicació d'Oliveta: (Explicació de què és l'olivera i de les parts que la formen, que són l'arrel, les branques, el tronc i les fulles, també el fruit de l'olivera que és l'oliva).

Una vegada Oliveta ens ha explicat què és l'olivera i les parts que la formen, donem pas a la primera activitat artística.

ACTIVITAT 1	L'Olivera Màgica
Lloc	Ermita Santa Isabel Llombart de Canet lo Roig
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Olives. - Fulles d'olivera. - Roba de sac. - Pintura de dits de color marro i negra. - Cola Blanca.
Temporalització	45 minuts
Objectiu	L'objectiu d'aquesta activitat és crear una olivera amb diferents materials mitjançant la creativitat.
Desenvolupament	<p>Els diré als nens/es que agafen olives i fulles que hagen caigut de l'olivera.</p> <p>Una vegada han recollit tot això, els diferents grups formats en l'activitat anterior hauran de posar-se en cada una de les taules que hi ha a l'ermita, on hi haurà tot el material que necessiten per realitzar l'activitat. En cada una d'elles hi haurà 5 trossos de tela de sac, pintura de color marro, pintura de color negre i les fulles i olives que han recollit ells.</p> <p>Llavors cada participant agafara un tros de tela de sac i es pintaran el palmell de la mà amb la pintura de color marró i marcaran a la tela la forma de la mà, formant un original tronc d'olivera amb les seues respectius rames (dits). Una vegada fet el tronc, es netejaran les mans amb tovallons, agafaran les fulles recollides i les apegaran amb cola a les rames. Després amb les olives recollides les mullaran a la pintura negra i les marcaran a la tela, formant una original olivera.</p>

Sortim de l'Ermite amb les nostres bicicletes i ens dirigim gaudint de tot el paisatge que és trobarem durant el transcurs fins a arribar a la Font de la Fontanella (Figura 5. Punt 3). Hi trobaran un altre codi QR, on Oliveta explicara que és l'Oliva.

Figura 5. Punt 3: Font de la Fontanella

Explicació d'Oliveta: L'oliva és el fruit de l'olivera i hi podem veure 3 parts:

- La pell és llisa i lluent.
- La polpa és tova i carnosa.
- El pinyol és dur i rugós. Dins el pinyol hi ha la llavor.

Les olives es cullen a l'hivern. Els pagesos cullen les olives de les oliveres, quan són madures per a fer l'oli.

Després de l'explicació que ens ha fet la protagonista de l'itinerari, es realitza l'activitat següent.

ACTIVITAT 2	LA MOTXILLA VIATGERA
Lloc	Font de la Fontanella
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Motxilla. - Roba. - Cola Blanca. - Tisores. - Goma eva de diferents colors. - Colors de fusta.

	<ul style="list-style-type: none"> - Retoladors. - Cartolines de diferents colors.
Temporalització	45 minuts
Objectiu	L'objectiu d'aquesta activitat és fomentar la creativitat i la imaginació.
Desenvolupament	Aquesta activitat consisteix a crear la seua pròpia Oliveta, és a dir, cada un dels integrants del grup haurà de personalitzar la seua motxilla. En les diferents taules hi haurà tot el material que necessiten per decorar-la. Oliveta estarà de mostra perquè els nens/es puguen mirar com està feta i llavors ells/es hauran de ser creatius i formar la seua pròpia motxilla. Una vegada hagen personalitzat les seues motxilles, farem una rotllana i cada un d'ells dirà quin nom li ha ficat, formant així un grup d'olives molt originals que acompanyaran a Oliveta en el recorregut.

Continuem amb el recorregut i anem a l'Olivera de les 4 potes (Figura 6. Punt 4). Se li va donar aquest nom pel peculiar tronc que té en aquesta olivera hi haurà un codi QR i Oliveta ens explicarà en què consisteix la collita de les olives.

Figura 6. Punt 4: Olivera de les 4 potes

Explicació d'Oliveta: La collita de les olives es fa quan les olives comencen a madurar. Les olives es cullen a l'hivern des del mes de novembre fins al febrer.

Una vegada Oliveta ha explicat tot això, els hi diré a tots els nens/es que agafen olives i fulles de l'arbre per poder realitzar l'activitat artística següent.

ACTIVITAT 3	PETJADES
Lloc	Olivera de les 4 potes
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Fang. - Fulles d'olivera. - Olives.
Temporalització	45 minuts
Objectiu	<p>Els objectius d'aquesta activitat són:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Treballar la motricitat fina. - Modelar fang. - Realitzar seriacions.
Desenvolupament	<p>L'activitat consisteix a formar una figura amb fang, olives i fulles. Cada nen/a tindrà un tros de fang, llavors cada un d'ells han de fer una bola i aplanar-lo, una vegada han fet això ficaran per damunt olives i fulles formant diverses seriacions.</p> <p>Llavors queda la petjada de l'oliva i de la fulla marcada al fang, creant una figura molt original.</p>

Ens dirigim cap a la Font de la Canal (Figura 7. Punt 5), una font rodejada per una gran quantitat d'oliveres. Aquí també trobarem un codi QR, els nens/es l'escanejaran i llavors Oliveta els explicarà en què consisteix el treball dels pagesos.

Figura 7. Punt 5: Font de la Canal

Explicació Oliveta: Els pagesos han de cuidar molt bé la terra, els passos que han de seguir són:

- Adobar, és llençar adob.
- Llaurar, és remoure la terra i arejar-la.
- Tresar, consisteix a aplanar la terra i netejar-la.
- També han de cuidar les olives:
- Esporgar és tallar les branques més velles.
- Formigar, consisteix a llençar insecticida per matar les plagues o malalties de l'olivera.

ACTIVITAT 4	MÒBIL DECORATIU
Lloc	Font de la canal
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Branques de l'arbre. - Fulles dels diferents arbres que hi trobem en aquest punt. - Olives seques. - Cola Blanca. - Vetes (cintes) amb diferents estampats per decorar la branca amb llaços.
Temporalització	45 minuts
Objectiu	L'objectiu d'aquesta activitat és construir un mòbil amb elements del camp.
Desenvolupament	Durant el transcurs que hi ha de l'olivera de les 4 potes fins a la Font de la Canal, els hi dic que hi agafen una branca de

l'arbre, fulles, olives seques... les hauran de guardar a les seues corresponents motxilles per poder realitzar l'activitat següent.

L'activitat que es realitza en aquest punt del trajecte consisteix en crear un mòbil per decorar. Han d'anar penjant al tronc tots els elements que vulguen.

Cada un/a haurà de lligar al tronc amb el fil de canya 5 fils. Una vegada lligat a les puntes de cada un dels fils hi apeguen fulles, olives...

Després han de decorar el tronc amb vetes i ficar una veta gran per penjar-lo a l'habitació, formant així un mòbil molt original amb material del camp.

Continuem amb l'itinerari i arribem a l'últim lloc del recorregut que serà les Moles (Figura 8. Punt 6). Aquest racó del poble, és un molí antic. Pegat damunt hi haurà un codi QR, ens sortirà Oliveta fent l'explicació de l'Oli.

Figura 8. Punt 6: Les Moles

Explicació d'Oliveteta: L'oli s'obté a partir de les olives madures. És un líquid espès i de color verd-grogós. L'oli es fa a l'hivern i a la cooperativa.

ACTIVITAT 5	FEM D'INVESTIGADORS
Lloc	Les Moles.
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Oli. - Aigua. - Gots de plàstic.
Temporalització	20 minuts
Objectiu	L'objectiu d'aquesta activitat és comprovar que l'oli no es barreja amb l'aigua.
Desenvolupament	Aquesta activitat consisteix a fer un experiment amb l'oli. Repartisc a cada grup un got, aigua i oli. Llavors han de ficar un poc d'aigua dins del got i després han de tirar l'oli. Una vegada han invertit els dos líquids comprovaran que a diferència d'altres líquids, com la llet o el suc, l'oli no es barreja amb l'aigua sinó que sura, es queda sempre dalt del got.

3.4. Avaluació:

L'avaluació es continua, és a dir, es du a terme des que comença l'itinerari fins que s'acaba, es valora el procés. Té un caràcter global i integrador, ja que es tenen en compte els aspectes conceptuals, actitudinals i procedimentals.

Es realitzara mitjançant l'observació directa durant tot l'itinerari i pel resultat de les activitats, a través d'una taula d'avaluació del docent als alumnes, es valoraran aspectes com, la participació, la cooperació i el comportament (veure annex 1).

D'altra banda per a avaluar els coneixements que han adquirit en aquesta proposta, una vegada acabat l'itinerari artístic, els alumnes contestaran a una petita bateria de preguntes, així veure si han interioritzat els conceptes adequadament.

4. CONCLUSIONS:

Després d'haver mostrat la proposta didàctica adaptada per a nens/es, d'una de les rutes que es fan en la població de Canet lo Roig de les oliveres mil·lenàries, cal destacar diversos aspectes per a finalitzar amb aquest treball final de grau.

Primer de tot, la realització d'una ruta pell medi natural per a nens/es comporta una sèrie d'adaptacions i un gran treball per als docents, ja que han de tenir molt clar el contingut que es vol treballar realitzant una proposta didàctica. Ho he pogut comprovar de primera mà, el repte que li suposa al propi docent. Pense que per a molts docents pot ser un recurs molt útil per introduir i posar-la en pràctica en una aula d'infantil, ja que, en aquesta etapa l'important és que els nens experimenten amb l'entorn que els envolta.

Així mateix, dissenyar una proposta didàctica per treballar l'educació plàstica i visual també exigeix grans responsabilitats al docent en l'elaboració de les activitats que es van a realitzar, perquè s'ha de tenir en compte els objectius i continguts que s'han plantejat des del primer moment. Moltes vegades la senzillesa que mostren els recursos plàstics dóna a pensar que no s'aprofundeix amb el tema que es vol treballar, un fet incorrecte, ja que a través de les arts plàstiques i visuals els nens/es desenrotllen la seua creativitat, el seu llenguatge, exploren i experimenten, manipulen.... Així mateix, poder treballar l'art en el medi natural afavoreix el seu aprenentatge, ja que aprenen i interioritzen molts continguts del currículum, per això hem d'intentar que des de l'escola realitzen més sortides al medi natural, ja que cada vegada està costant més que els alumnes presten atenció a les explicacions dels docents en les aules i fent aquestes sortides els nens/es estan més motivats i augmenta la seua curiositat per descobrir.

Respecte als objectius proposats per una part l'objectiu general era dissenyar una proposta didàctica per al cicle d'educació infantil per treballar l'educació artística en el medi natural, el resultat ha sigut el que es pretenia i per altra banda, en quants als objectius específics conèixer la importància de fer sortides al medi natural, aprendre les arts plàstiques mitjançant el joc, descobrir elements de l'entorn mitjançant l'experimentació, familiaritzar-se amb el medi natural que els envolta i proposar un recorregut pel medi natural, també s'han dut a terme amb precisió, ja que els he tingut en compte al llarg de tot el disseny de les activitats.

Amb el disseny d'aquest itinerari artístic pel municipi turístic de Canet lo Roig, he pogut comprovar la importància que té l'educació artística en el cicle d'infantil. A través de les arts els nens/es aprenen a expressar-se, desenvolupen la seua creativitat i imaginació, en definitiva, contribueix al desenvolupament integral del nen/a i que millor desenvolupar aquestes destreses rodejats del medi natural.

5. BIBLIOGRAFIA.

- Acaso, M. (2009). *La Educación artística no son manualidades*. Madrid: Catarata.
- Dewey, J. (1938). *Experiencia y Educación*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Esteve Comes, A (2009). *Olivos milenarios y monumentales de la provincia de Castellón*, p.18-90.
- Efland, A. (2002). *Una historia de la educación del arte. Tendencias intelectuales y sociales en la enseñanza de las artes visuales*. Barcelona: Paidós.
- Eisner, E. (2000). *Educar la visión artística*. Barcelona: Paidós.
- Esteve, F (2014). *La competencia digital docente: más allá de las habilidades TIC*. [blog] 13 Febre 2014. Disponible en: < <http://www.francescesteve.es/la-competencia-digital-docente-mas-alla-de-las-habilidades-tic/> > (Visitat 15 Maig 2019).
- Frabboni, F. (1986). *La educación del niño de 0-6 años*. Cincel. Madrid.
- Hamilton, L. (1999). *Los niños y la naturaleza. Juegos y actividades para inculcar a los niños el amor y respeto por el medio ambiente*. Barcelona: Oniro.
- Palacios, L. (2006). *El valor del arte en el proceso educativo Reencuentro*. (46). Universidad Autónoma Metropolitana Unidad Xochimilco Distrito Federal, México.
- Itinerantur (2018). *Propuesta de declaración como municipio turístico de la Comunitat Valenciana*.
- Tejada, L. (2009, Enero). *Las salidas, un recurso para el aprendizaje en educación infantil*. *Revista Digital Innovación y Experiencias Educativas*. (14), p.1-11.
- Vygotsky, Lev S. (1979) "El desarrollo de los procesos psíquicos superiores", Edit. Crítica, Barcelona, p.94.

6. ANNEXOS.

6.1. Annex 1:

Taula 1: Avaluació del docent als alumnes

ASPECTES A AVALUAR	MAL	REGULAR	BÉ	MOLT BÉ	OBSERVACIONS
Mostra interès en cada una de les activitats proposades					
Participa activament en cada activitat					
Presta atenció a les explicacions d'Oliveta					
Diferencia les parts de l'olivera					
Sap quin és el fruit de l'olivera					
Utilitza la tauleta mòbil adequadament					
Utilitza el codi QR adequadament					
Comportament					
Coopera amb la resta de companys					